

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 183. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr07val-shoot-idm139890596313584/facsimile.pdf> (tilgået 30. juli 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Nye Eventyr og Historier

Første Række. Anden Samling. 1858

NEH 2-58

Dynd-Kongens Datter

Dynd-Kongens Datter tryktes første gang i NEH 2-58, der udkom 15.5.1858.

Eventyret er blandt dem, hvis tilblivelse A har beskrevet mest detaljeret i Bemærkninger, hvor det bl.a. hedder: »Der egenlige Indhold kom som alle Eventyrene siebliklig, saaledes som en kjendt Melodi eller Sang kan komme. Jeg fortalte strax for en af mine Venner hele Eventyret, derpaa blev det nedskrevet, atter omskrevet, men selv da det tredje Gang stod paa Papiret maatte jeg erkjende, at endnu hele Partier deri ikke traadte saa klare og farverige frem som de kunde og maatte« (15). Skønt A selv saaledes hævder, at inspirationen kom over ham, mener Dot Pallis (A:iana 3 rk. III 17), at tanken allerede ligger i en oplevelse 11.9.1844 på rejsen fra Sønderborg til Augustenborg: »Slottet tog sig prægtig ud i den nedgaaende Sol, en stor Mængde Svaner svømmede omkring, jeg tænkte paa de græske Prindsesser i [Hertz'] »Svanehammen«, der badede sig« (Dagbøger II 438), medens H.Topsøe-Jensen i registret til Dagbøger (XII 26) tolker et dagbogsnotat 27.3.1846 som den første idé til eventyret: »tænkt paa et Eventyr om Storken, med Familie der reiser til Ægypten« (III 94). Dog kan dette notat også ses i relation til *Aarets Historie* (se ovf. s. 137).

Ser man bort fra dette notat, hører vi første gang om *Dynd-Kongens Datter* i et brev til digtervennen Ingemann 10.2.1858, hvor det hedder, at han nu skriver på et eventyr, »som vist bliver eet af mine største: »Dyndkongens Datter«, mueligt kalder jeg det ogsaa »Et Eventyr Storken har bragt«. Det lever og rører sigovre i Vildmosen og ved Nilen for 1000 Aar siden; jeg er i denne Vinter som overvældet i Productivitet, det ene Eventyr banker paa efter det andet, saa jeg knap faaer Ro til at sove om Nattens« (utrykt. Collinske Brevsamling XVII.KB). Et par uger senere får vi yderligere besked om hele hæftet gennem et brev til Henriette Scavenius 23.2.: »siden jeg kom fra Basnæs [2.1.], har [jeg] været saa productiv, som ikke i mange Tider; jeg har nedskrevet ikke mindre end syv nye Eventyr, saa at et Hefte

allerede længe har været under Pressen og skulde allerede for otte Dage siden have været ud [...] Til et nyt Heite Eventyr har jeg endnu henlagt to: »Hurtigløberne« og »Dynd-Kongens Datter«, det sidste hører hjemme ved Nilen og i den jydsk Vildmose« (BFA II 393).

Som nævnt blev eventyret skrevet om flere gange, og den version A omtaler i brevet til fru Scavenius har næppe været den endelige. Ihvertfald skriver han 4.3.1858 til digteren Carl Andersen (1829-83): »et nyt Eventyr har jeg saa godt som allerede Manuskript til« (KBMs micro 1193), og 9.3. meddeler han fru Scavenius: »Et nyt det største af alle mine Eventyr: »*Dyndkongens Datter*« vil komme i et følgende Heite, der muligvis kommer ud før jeg i Juni flyver til Työskland og Schweiz« (Buket 157). 24.3. var det endnu ikke bestemt om hæftet skulde udsendes i foråret eller efteråret 1858, men af et utrykt brev til fru Scavenius fremgår, at eventyret var så gennemarbejdet, at A var begyndt sine oplæsninger: »Igaar læste jeg det nyeste Eventyr »*Dyndkongens Datter*« for Ders Svigerinde og hendes nærmeste Krods. Det er det største og vist eet af de bedste Eventyr jeg endnu har skrevet« (H.C.Andersens Hus.Odense).

3.4. oplyser et brev til Carl Andersen, at udgivelsen endelig var fastsat til maj (utrykt. KBMs micro 1193), men af en overløbning i manuskriptet skrevet på et brevudkast af 7.4.1858 fremgår det, at A endnu denne dato har arbejdet på eventyret. 9.4. skriver han så til Ingemann: »Mit nyeste Eventyr »*Dyndkongens Datter*« har jeg omskrevet og atter omskrevet hele sex Gange, nu bliver det ikke anderledes« (utrykt. Collinske Brevsamling XVII.KB). Derefter læste han det iflg. Alm op 10.4. for Paludan-Müller, 17.4. i Studenterforeningen, isærligt med tilføjelsen »(ikke tilfreds)« i Alm, og endelig præsenterede han det 20.4. for Frederik VII på Frederiksborg Slot, hvor han var tilsagt til taffel.

Om A.s ændringer i manuskriptet se isærligt Buket 170ff.

Dynd-Kongens Datter slutter sig tematisk til At være og dennes forkyndelse af udødelighedslæren med udgangspunkt i Prædikerens Bog 12.7.

Eventyret er bygget over svanehamsmotivet, et klassisk motiv i folkeeventyrene (jvf. Lindencrone XXV: »Eet af de ældste Spoer af hedersk-symbolisk Sammenblanding af det Dyriske og Menneskelige er *Svanefjæmfruens*, der her [i eventyrene] forekommer aldeles i samme Skikkelse og paa samme Maade, som de fremstilles i den gamle eddiske Vaalundersang og i Niebelungen-Lied«). Som nævnt ovenfor kendte A svanehamsmotivet fra Henrik Hertz' Festspl Svanehammen, skrevet i anledning af kronprins Frederik (VII.s) og prinsesse Mariannes bryllup 1841. Hertz' skuespil byggede imidlertid på Musäus' eventyr Det randede slør, som også var A bekendt fra Oehl.Eventyr II,

idet der refereres til det i kap. XXI: I Skoven i I Sverrig: »I Oldtids-Skrifter fra Sydens classiske Jordbund meldes der Sagn om mægtige Feer, som i Svaneham fløi op mod Norden, til Hyperboreernes Land, »oven om Nordenvindens«, deroppe i de stille, dybe Søer badede de sig og vandt fornyet Skikkelse« (94). Medens Hertz har bibeholdt forhistorien fra Musäus, hvor svaneprinsessen stammer fra Grækenland, men dog lokaliseret svanernes fornyelsesbad til Esrom sø, forholder A sig friere til sit forlæg. Ideen til prinsessens ægyptiske oprindelse har han sandsynligvis fået fra Musäus, hvor den ene af prinsessernes skønhedskilder er Nilen, medens han flytter den nordiske fra en sø ved Schwanenfeld nær Zwickau til Vildmosen i Jylland.

Om inspirationen til eventyrets ydre rammer hedder det i Bemærkninger: »Jeg læste i nogle islandske Sagaer, ved disse førtes jeg tilbage i Tiden, og beaandet af den kom det Sandheden nærmere. Jeg læste et par Nufids Reise-Skildringer fra Afrika, den tropiske Glød og det eiendommelige Nye fyldte mig, jeg saae Landet og kunde med mere Troværdighed tale om det. Et Par Skrifter om Fuglenes Flugt vare ogsaa af Indvirkning, de vakte nye Ideer, de gave karakteristiske Træk til Fuglelivet, som det rører sig i dette Eventyr« (15).

For de islandske sagaers vedkommende drejer det sig om Njals Saga i N.M. Petersens oversættelse fra 1841 og Finn Magnusens oversættelse af Den ældre Edda (1821ff). Den nordiske oldtid var dog ikke ubekendt for A. Allerede i Oldtids huuslige Liv (1829; SS XII 132) havde han arbejdet med motiver fra denne periode, ligesom han i 1849 havde haft planer om en balletopera Valkyrien (BFA II 214f). Også i rejsebogen I Sverrig berøres vikingetiden, hvor man kan se en bebudelse af *Dynd-Kongens Datter* i hans udtalelser om, at en kommende digter vil »meisle de sande Skikkelser ud af de gamle Sagaer, det Djærve, det Raa, Tidens Storhed og Brøst i dens meest fremtrædende Øieblikke« (44). Utvivlsomt har Mogens Brøndsted (DaSt 1967.16) ret i at se et skjult udfald mod den forældende vikingeromantik bl.a. repræsenteret af Oehlenschlägers Regnar Lodbrok, et stofområde som A privat havde angrebet 21.8.1838 i et brev til veninden Henriette Hanck (BHH 266) og officielt erklærede sin modstand imod i *Det nye Aarkundredes Musa* (IV 116.23-25).

De rejdeskildringer fra Afrika, A uden navns nævne refererer til i Bemærkninger, er det ikke lykkedes at finde.

Det er derimod tilfældet med bøgerne om fuglene. Skønt storke indtager en central plads i A.s digteriske univers (jvf. KES, BuB 17, *Storkene* (I 160f) og *Ote Lukkie* (I 171)), har han suppleret sin viden med læsning i N. Kjærbøllings *Danmarks Fugle* (1852).

Endelig kan nævnes, at motivet med den helbredende blomst også er benyttet i *Verdens deiligste Rose* (II 225f) og *Et Blad fra Himlen* (II 285f).

63.9-10 *Moser ... Opdragelse*] 2.Mos. 2.1-10. – **11** *Som man ... blev begravet*] 5.Mos. 34.6. – **12** *almindeligt*] alment kendt, velbekendt. – **21-22** *Amisbeskrivelsen*] Bidrag til Kunskab om de danske Provindsers nærværende Tilstand i oekonomisk Henseende. Foranstaltet efter Kongelig Befaling, ved Landhuusholdningselskabet. Fjerde Stykke, Hjørring Amt. Ved L.C.Brinck-Seidelin (1826): »Man kan baade i egentlig og uegentlig Forstand kalde den et Taageland, da over dens vaade Fiade næsten altid svæver Taage, og dens utilgængelige Midte er ubekjendt [...] Vistnok har Vildmosen været Havbund [...] den [er] omgivet af vaade Enge og, idetmindste i Udkanten, gængende Kjær [...] Der har før over 60 Aar siden af Hammelmosen Eier været plantet Birk og Bøg, men de unge Træer ere udgaaede og bortstjaalne. Lidt smaat Krat findes endnu. Mulebær sømles her [...] den har ogsaa været Opholdssted for Ulve, der endnu før 50 Aar siden siges ei ganske at have været udryddede« (58f). Jvf. O.T. 14.

64.6 *viol-*] violet. – **7** *Fjæderblomster*] blomster af form som en fjer el. fjerlusk. – **9** *Flors-*] slør, løstvævet stof. – **12** *Kjole-*] knælång manddragt med ærmeopslag, enkelt række knapper og vide skæder. – **15** *Dynd-Kongen*] jvf. Thiele² II om Ry Å: »Der hvor den strømmer gennem Engene, mellem Jetsmark Sogn og Toftegaard, i Vildmosen, er den især meget dyb, og dette Sted tager hvert Aar sit Offer i et Menneskes Liv; iøvrigt en alm. sagntype jvf. *Klokkebyet* (III 100). – **16-17** *Gungskongen*] gunge: hængedynd. – **38-39** *Mosebiumsten*] *Nymphæa alba*, nøkkerose.

65.15-16 *Elletrunte*] gammel ellestub.

66.11ff. Sml. *Tømmelse* (I 53 m. noter). – **28** *Blæstkindt Rude*] fremstillet af hinden af svineblære. – **38** *Manoeuvren*] sml. KES 4 og *Størkene* (I 161).

67.4 *karisk*] sund, rask. – **4** *det bares hende for*] det ande hende. – **7** *lange conleurte Tapeter*] jvf. Njals Saga kap. 3: »en Sterhal, som var tjældet med de fagreste Tæpper.« – **12-13** *Vikingefruen tog selv fat med*] jvf. Njals Saga kap. 117: »Kvinderne skal fejje Stuerne og tjælde.« – **17** *en Fyrrespaan*] harpiksholdige spåner af fyr anvendtes til belysning. – **24** *småk*] småkkede. – **40** *Lysal*] venlig og hjælpsom alf, der tilg. Snorres Edda bor i himlen (modsat de jordiske alfer, svartalferne). – **41-68.1** *rorrigfulde*] sorgfulde.

68.7 *Seidkunst*] sort magi. – **25** *Lusen*] i 1800tallet fejlagtigt opfattet som instrument fra vikingetiden, men bør egentlig dattes til yngre bronzealder 1100-600 f.Kr. – **27** *Bretland*] Wales. – **29** *Fri os ... Normanner*] sml. *Soanereden* (II 236.14). – **32-33** *Offerguden*] offerpræsten. – **31-38** *Mjødkarret ... Humour*] sml. Oldtids huuslige Liv (1829; SS XII 132) og I Sverrig 44.

69.4 *Mærkeligheder*] ting, begivenheder o.l. der er bemærkelses-

værdige. – 5-6 Hávamál str. 76. – 9 *Vikingefrusn* ... *Tværbenken*] sml. Njals Saga kap.10: »Halgerd sad paa Tværbenken.« – 16 *Skjoldma*] ung ugift kvinde, der bar våben og deltog i kamp. – 16-18 *ikke vilde hun* ... *Øiebrynene af hendes*] sml. A.s optegnelser fra 1851 bygget på Anders Sørensens Vedels oversættelse af Saxos Gesta Danorum 1575: »Nr 14 [af 7.bog]: »I Harald Hildetands Tid var 50 Aar Fred, men paa det at hans Krigsmænd ikke skulde komme af Øvelse holdt han Kjæmper i Gaarden og de vare saa øvede i Fægtekunst at de kunde hugge Øiebrynene af hinanden uden at skade Ansigtet, den som ved Hugget blinkede med Øinene maatte rømme Gaarden og mistede sin Besoldning« (Cöllinske Samling 41.4^o.II 7.KB; her citeret efter Buket 165). – 20 *fyldeligt*] rigeligt, overflødigt. – 21-22 Hávamál str. 21. – 24-25 Hávamál str. 35. – 26-28 *og til Natten ... en rar Tid*] sml. optegnelse fra Saxo: »Nr 15 [af Starkads dødskvad] »At slaae en anden Træl ned i Asken, og sove Middags Søvn paa Bænken hører dem i Stegerset til, dyppe deres Brød i det fæde soed, og slikke Fingrene« (Buket 165). – 36 *Marmel*] ... *Fugl Fjæderløs*] alm. figurer i gl. folkelige gåder (jvf. H. P. Feilberg: Bidrag til en ordbog over jyske almuesmaal III.1904-11.425; jvf. også »Mester Blodløs« i I Sverrig (356).

70.4 *Tamarinder*] det ostindiske træ *Tamarindus indica*. – 6 ff. Sml. H. von Pückler Muskau: Semilasso in Africa (I-V. Stuttgart 1836): »Es macht eine fast rührende Wirkung, auf der Spitze des Giebfeldes, grade über dem Kopf des steinernen Adlers, jøzt ein Storchnest zu sehen« (her citeret efter KES 3). – 14 *Marmor-Sphinxen*] »Sukken i Gizeh; hugget ud af den naturlige klippe og ikke af marmor, en oplysning A vel enten må have fået eller misforstået ved læsningen af rejseskildringer. – 30 *Sandhøse*] sandhvirvel. – 35-37 *gravitætisk*] sml. Semilasso in Africa om den samme storkerede: »Schade nur, dass seine Bewohner in dieser Zeit eben ihre Sommervillagiatura in Europa bezogen hätten, so dass vielleicht einer meiner freundlichen Leser dort die Besitzer gravitätisch umhersteigen sah, während mir nur das leere Nest zu betrachten blieb« (her citeret efter KES 3).

71.12 *Leibæk*] hvilebæk. – 27-29 *Ild bandt vi* ...] sml. optegnelse fra Saxo: Nr.8 [fra 1.bog]: »Kong Hading bandt Ild under Svalens Vinger og lod den antænde Duna, en Stad i Tracien« (Buket 165). – 37-38 *tænk først* ...] sml. *Den lykkelige Familie* (II 157.281).

72.19-20 *mellem Lyset og Vexterne*] antagelig en hentydning til botanikeren J.F.Schouws (1789-1852) arbejder indenfor plantegeografi og klimatologi; jvf. især Mulatten: »Paa Sumpens Dynd det hede Solkys gives, / Og hvid og reen grøer Lilien frem og trives« (1840; SS IX 332). – 38 *dermed stod man*] det kom man ikke videre med.

73.4 *Nyer*] nymånen. – 12 i *Drømme*] i såvel ægyptisk som andre

oldtidsreligioner betragtedes drømmen som guddommens middel til at henvende sig til mennesker og gribe ind i deres liv. – **14 Lotus-Blomst**] ægypterne anså *Nymphaea lotus*, beslægtet med nøkkerosen, *Nymphaea alba*, for hellig og som symbol på opstandelsen og derfor også som den nyfødte sols, lotusbarnets blomst. – **32 Trækning**] træk. – **36 uden**] undtagen. – **38 Helga**] betyder ogl. hellig.

74.11ff. Smi. Gunnar fra Hlidarendes og Halgerds samtale inden Gunnars død i Njals Saga kap. 78. – **15 Kindhæsi**] lussing. – **20 bedes**] sloges (ved at bide). – **25 Selogjort er vælgjort**] gammelt ordsprog. – **31 Sealen**] svalegangen.

75.13 Runer] runer brugtes foruden som kommunikationsmiddel også i magiens tjeneste, »kaste runer«. – **Seid**] trolddom, sort magi. – **22 veds paa**] udbedre. – **24 idelig**] bestandig, uafbrudt. – **37-38 Afgifter**] sml. skrædderen om storkene i KES. »De sidde rigtignok paa Jødens Hus! [...] men vi have dog Afgiften! hvert Aar give de deres Tiende, det ene Aar et Æg, det andet Aar en Unge« (†).

76.2 glemme] forglemme. – **18 Fruerius**] kvindernes opholdsrum. – **19 Ansgarius**] Ansgar (ca. 801-65), fransk missionær; kom 826 med Harald Blåtand til Danmark som missionær, men måtte opgive arbejdet; fik 850 atter tilladelse af kong Horik til at prædike den kristne tro i Danmark og bygge en kirke i Hedeby ved Slien i Slesvig. – **21 den hvide Krist**] de nordiske hedningers betegnelse for Kristus; antagelig en hentydning til de hvide dåbsklæder. – **39 Balder**] Balder; i no. mytologi lysets gud. – **40 lystede**] ønskede.

77.1-2 drages et Toug ... de vilde Oxer] sml. optegnelse fra Saxo: »Nr.18 [af 8. bog]: »Stor Straf: Der blev trukket (et Kabel) et Toug gennem deres Huser og binde til vilde Oxnes Rumper og slap saa sine Hunde løs paa dem og jog dem over Moser og Kjær Bjerge og Dale, dette gjorde Kong Jarmerick af Danmark ved sin Fjende. Jarmerick lod ogsaa Heste slæbe dem med Liner om Benene« (Buket 165). – **8 Blodstenen**] offerstenen. – **38-39 Hjertets Vraa**] sindets inderste dyb.

78.12-13 Salme 41.2. – **13 Hvo**] hvem.

79.3 skjægløs] skældsord, jvf. Njal, der fik øgenavnet Skægles. Skægget var den frie mands kendetegn. – **11 signede**] velsignede. – **18 Lenitaver**] lønruner, magiske runer, jvf. 75.13. Helga misforstår korsets tegn. – **33-34 Din Troldoms Skjænhed ... det Onde**] sml. *Pebersvendens Nathus* (II 39.2-3). – **40 Ambra**] navn på forskellige vellugtende stoffer.

80.1-3 Lukas 1.78-79. – **4 Alnatures Forlængsel**] Romerbrevet 8.19-23. – **18 den Betagne**] den overvældede. – **20 Regndraaben ... Steen**] gl. talemåde (se Vogel-Jørg 194). – **30 Ordet, der mægter at skabe**] reminiscens af Johannes 1.1-3. – **33 Glaf**] større pige.

81.14 Lokes onde List] skamt tilhørende asernes gudekreds svigtede Loke ikke alene disse, men han optrådte ofte også som ond og

forræderisk, ligesom han var knyttet til sejden. – **35** *fredet*] beskyttet mod overgreb.

82.12 *Vor Herres Høns*] mariehøns, *Coccinella septempunctata*. – **28** *Larven*] -masken.

83.24-25 *Alt var ... ligesom blevet ledet*] sml. *Noget* (III 48) og n.t. II 90.12. – **29-30** *Af Dynnd ... opstaae*] begravelsesritualet, jvf. I Mos. 3.19. – **32-33** *Ingen Sjæl skal förtabas*] jvf. I. Tim. 2.4; sml. *Det gamle Egeträes sidste Drøm* (III 54.9ff.).

84.5 *tør*] kan. – **8** *Vunde*] sår. – **14** *Guld-Ring med Guld-Kaude*] en misforståelse af Njals Saga, hvor kongen giver Gunnar »et Pandebaand med Guidknuder paa« (kap. 31). – **16** *Lindormen*] illg. folketroen en slange, som lever under jorden og som bringer ødelæggelse, når den kommer frem (se Thiele² II 284ff.). – **19** *Gnisterne ... Papir*] se n.t. II 212.10. – **38** *gaef*] galede; her antagelig arkaisk-bibelsk, jvf. *Det er ganske vist* (II 234): »galede«.

85.6 *omarmede*] omfavnede. – **9** *Flom*] dialektalt: sump. – **41-43** *Lad os nu tale ... den anden*] sml. Kjærbølling: Danmarks Fugle. 1852. IX: »Endskjønt Fuglens Lyde ikke kunne sammenlignes med det menneskelige Sprog, saa synes dog hver Art at have sit eget Tungemaal. Men der gives ogsaa Lyde, som ere alle Fugle, uden Forskjel, forstaaelige, nemlig saadanne, der udtrykke Angest eller Advarsel, tildeels vel ogsaa de, der forkynde Velbehag.«

86.7-8 *naar det gyser ... afsted*] sml. Kjærbølling XI: »Mange Fugle trække om Dagen [...] og naar Tiden nærmer sig, drage de bort i Skarer. Trækket begynder sædvanlig med Dagens Frembrud.« – **37 ff.** Vikingefruens Ragnarokdrøm er bygget over stof fra Finn Magnusens oversættelse af *Völuspá* i Den ældre Edda. – **39** *den uhyre Slange*] Midgårdsormen, der ligger rundt om jorden i verdenshavet og bider sig selv i halen. Under Ragnarok fældes Midgårdsormen af Thor.

87.1-2 *Gjallerhornet*] Heimdals horn, der blæses i ved Ragnaroks begyndelse. – **14** *Surturs Ild*] ved Ragnarok drager ildjætten Surt frem i spidsen for Muspelsonnerne og slynger ild ud over jorden, så den brænder op efter først at have tilintetgjort alle aserne. – **17** *Baldur*] blandt de guder, der overlever Ragnarok, er Balder, som kommer tilbage til den nye jord og tager helligdommen i besiddelse.

88.11 *Hil Brokfuglens reise*] medens storken drager bort sidst i august (Kjærbølling 262), er det samme først tilfældet med brokfuglen i september-oktober (ib. 248). – **13-14** *Bogfinker ... Hunnerne for sig*] sml. Kjærbølling om bogfinken: »en stor Deel, især Hunner, vandre sydligeres« (210) og om brushøns: »Hunnen ruger alene og opfæder Ungerne, om hvilke Hannen aldeles ikke bekymrer sig. De sidste foretage deres Vandringer alene eller i smaa Selskaber [...] Hunnen ankommer i sidste Halvdeel af April, Hannen 14 dage tidligere, men

den forlader os allerede i August; Hunnen og de Unge senere» (286). – 16-18 *Spanerne ... Slangelørie*] smi. Kjørbølling; »Naar Flugten gaar i høiere Regioner, skeer dette ofte med megen Anstrængelse og den foregaaer da meest i skjæv Retning; hos andre [...] skeer det i en Snejelinie» (VII). »Mange selskabelige Fugle iagttage visse Regler paa deres Træk, naar dette gaaer rask for sig; saaledes flyve mange Andcarter [...] i en skjæv Linie; andre, som Gjæs, Traner, og de almindelige Vildænder: i to skjæve, foran i en Spidsvinkel, som et > forenede Linier» (XII). – 22-24 Smi. *Reisekammeraten* (I 72.29ff og note hertil) og *De vilde Spaner* (I 131.26-27). – 37 *Ibis*] *Ibis æthiopica* blev dyrket som en guddom og tillagt u dødelighed. Alle døde ibis blev balsameret.

89.3 *Skrotten*] skrutten, maven.

90.6 *Skjenkads*] gave.

91.1 *enge*] snævre. – 6-19 A.s kilde er ikke fundet, men han har muligvis læst fablen i en af de rejsebeskrivelser, han omtaler i Bemærkninger.

93.14-94.21 En variation af et jødisk sagn fra Talmud, kendt i talrige variationer bl.a. om munken, der lytter til fuglens sang og, da han vender tilbage til sit kloster, erfarer, at der er forløbet flere hundrede år. Det var bl.a. behandlet af A.s ven H.W.Longfellow (1807-82) i *The Golden Legend* (1851), ligesom det også er genfortalt i Paludan-Müllers dramatiske digt *Tithon* (1844). Endelig havde A selv benyttet det i det utrykte eventyr *Urbanus* (V 238); jvf. løvrigt Meir Goldschmidts anmeldelse af *Dynd-Kongens Datter* (VI 178) og Goldschmidts *Fuglen der sang* (1867).

Hurtigløberne

Hurtigløberne tryktes første gang i NEH 2-58, der udkom 15.5.1858.

I et utrykt brev til Ingemann 10.2.1858 (Collinske Brevsamling XVII KB) fortæller A om sin oplæsning af et par af sine nye eventyr i Studenterforeningen 31.1.1858, hvorefter det hedder: »senere har jeg fuldendt et Eventyr »Hurtigløberne«. 23.2. skriver han så til Henriette Seavenius på Basmæs om sin store produktivitet i denne periode og meddeler samtidig, at udover eventyrene til NEH 1-58 har han desuden henlagt to til et nyt hæfte: *Hurtigløberne* og *Dynd-Kongens Datter* (BFA II 393, se ovf. s. 183f).

Om baggrunden for og inspirationen til *Hurtigløberne*, som Rubow 140 henregner til gruppen af A.s fabler (hvor titlen ovenikøbet har

efterhængt artikel som i de gamle fæbler), vides intet, men muligvis bygger det på A.s egne erfaringer, jvf. Dagbøger 30.5.1857, hvor han deltog i et jurymøde.

Eventyrets prøvemotiv er kendt fra folkeeventyret og især hyppigt benyttet af A i fx *Reisekammeraten*, *Springsfyrene* og *Klods-Hans*.

95.9 *Leåpælen*] stolpe som et led hænger på eller lukkes imod. – **12-14** *Sneglen ... for ham*] sml. optegnelse fra Fyn i Sv.Grundtvig: Gamle danske Minder II.1857.140: »Fie Arbejd er ski'c Arbejd, sagde Sneglen, han var syv Aar om at løbe over en Dørtærskel; saa faldt han endda ned og brækkede sit ene Laar.« – **21-23** *De fætter ... Fædrelands-Kjærlighed*] selvbiografisk træk, sml. *Ole Lukøie* (I 174.35) og *Under Piletræet* (II 272.33-35). – **25-26** Sml. Svalen i *Tommelise* (I 59).

96.13 *Lem*] medlem. – **16-25** *Jeg har ... R til anden*] sml. kommunens måde at navngive fattighusbørnene i alfabetisk rækkefølge i Dickens' *Oliver Twist* (1837-38).

97.1ff. En moderniseret variant af Æsops fabel Fluen og vognen: »En flue havde sat sig på en vogn, der af et par raske bester blev trukket i stor fart hen ad vejen; en vældig støvsky rejste sig om og bagved vognen. Med selvtilfredshed råbte fluen: »Sikken støv jeg kan lave!« (Byskov III 173).

Klokkedybet

Klokkedybet blev trykt første gang i Folkekalender for Danmark 1857, der udkom i december 1856.

I et brev til Henriette Collin fra Besæts 24.6.1860, hvor A beklager sig over sin svigtende digterevne, gør han bl.a. regnskabet op for de eventyr, han gennem årene har skrevet på Holsteinborg, og nævner her *Klokkedybet* (BEC IV 155). Da eventyret hverken er omtalt i almanakken eller dagbogen, mener Topsøe-Jensen i en note til stedet, at det må være skrevet under A.s første besøg på Holsteinborg 15.-26.5.1856. I en rettelserliste (BEC VI 40) er han imidlertid blevet opmærksom på et utrykt brev til Ingemann 31.10.1856, hvor eventyret nævnes. I HCAHolstein II uddybes dette: »*Klokkedybet* er skrevet sidst i Oktober 1856, da Andersen var til Barnedaab paa Holsteinborg og s. 46 tilføjes yderligere et brudstykke af brevet til Ingemann, hvori det hedder: »Jeg har paa Holsteinborg skrevet en ny lille Historie »Klokkedybet«, det er om et Sted i Odenseaa, hvor Aamanden boer.«

Eventyret bygger på et stof, A har hørt som barn. I Bemærkninger

siges det: »Klokkedybet er udsprunget af Folketroen om Aamanden i Odense Aa og Sagnet om Kirkeklokken, der svang sig ud fra Albani Kirkeetaarne» (16).

Sagnene om Klokkedybet og åmanden, der isøvrigt kendes fra Thiele¹, havde tidligt optaget A. Kimen til eventyret findes således i Brudstykke af en Udflugt i Sommeren 1829 (A-iana VIII 14f), hvor han imidlertid ikke fortæller om åmanden. Denne skikkelse inddrages i O.T. kap. XIX og XX, hvilket klart viser, at A i modsætning til *Klokkedybet* har kendt de to sagn om åmanden og Klokkedybet som to fortællinger, der ikke vedkommer hinanden (se isøvrigt ndf. samt A-iana 2 rk. III 78ff).

98.5 Aaknæppe] gul åkande. – **8 Munkemose**] mosedrag syd for Odense Å, nu omdannet til park. – **8-9 Blegmandens Eng**] på åens sydside mellem Albanibroen og Frederiksbroen (i Albanigade og Frederiksgade). – **15 det gamle Frøken-Kloster**] Odense Adelige Jomfrukloster ved Albani Torv, opført som bispegård 1504-06 og efter forskellige ejere indrettet som adeligt jomfrukloster af Karen Brahe 1716. – **23 Sanct Albani**] kvæderstenskirke (opr. trakirke) indviet til Vor Frue og senere til den eng. helgen St.Albanus lå ved det sydvestlige hjørne af Albani Torv; nedrevet 1539. – **24ff.** Sml. Brudstykke af en Udflugt i Sommeren 1829: »Klokkedybet, et, som man siger, bundløst Sted i Aaen, hvori en Klokke engang foer ud fra *St.Albani Taarn*» (A-iana VIII 15) og O.T., hvor Sophie fortæller: »Der foran i Aaen er Klokkedybet, hvor en Klokke er fløjet ud fra Sanct Albani Taarn. Der er bundløst! Hvergang rige Folk i *Odense* døe, saa ringer det under Vandet!» (218). Hos Thiele¹ I 29 drejer sagnet sig om klokkerne i St.Knuds Kirke, der fløj, fordi man ringede for stærkt med dem: »Somme fortæller, at paa det Sted, hvor den faldt, Klokkedybet, er der ingen Bund at finde, men dog paastraae Andre, at naar man med lange Stænger søger efter, kan man endnu føle Klokken paa Bunden. Saa siges det ogsaa, at naar nogen i Odense skal døe, klemter den under Vandet, og er Lyden at høre, som af en Landsbyklokke langt borte.»

99.3 Aamanden] sml. O.T.: »nær ved [ligger] Aaen, i hvis Dyb, Almuen paastraaer, lever et demonisk Væsen: »Aamandens«, der aarligen forlanger sit Menneskerov, men varsler derom Natten forud» (228). Jvf. også Thiele¹ II 89 og IV 18f, der i modsætning til *Klokkedybet* fremhæver, at han hvert år skal have et lig for ikke at åen skal gå over sine bredder. I eventyret fjerner A denne demoniske side af åmandens væsen. – **16-17 om gamle Tider ... mørke Tider**] et udtryk for A.s historiesyn, jvf. n.t. I 214.24-219.27. – **18-26 Ved Sanct Albani Kirke ... ding-dang!**] sml. Brudstykke af en Udflugt i Sommeren 1829: »Den anden Arm af Aaen fører derimod nærmere hen til Nonnebakken. I

gamle Dage skal hele Munk-Mose have været Sø og paa en Halvø i denne laae et Nonnekloster, hvis Voldsted kaldes *Nonne-bakken*, men Aar for Aar pløies bort. Hvor der nu groer Græs og Blomster skal engang en Nonne have sprunget ud, men Søen var da der saa dyb, at man aldrig fandt hendes Liig« (A-iana VIII 15f). – **22** *Nonnebakken*] bakke syd for Odense Å ved Klaregade og Hunderupvej. – **30-31** *ei Strængespil*] strengeinstrument, lyre eller cither. – **36-100.10** Hans Ellkilde antager i A-iana 2 rk. III 80, at beretningen om drabet på Krud d. Hellige (ca. 1040-(1080-)10.7.1086) i Albani Kirke muligvis er baseret på faderens, Hans Andersens, eller A.s lærer C. F. Welhavens (ca. 1788-1830) fortælling ud fra DH (I 191) pga. den rolle motivet om den falske Blake spiller hos A. Sml. også EDB 117ff og eventyrkomedien Ole Lukøie (SS XI 11).

100.4 *Érik*] Erik Ejegod (ca. 1056-(1095-)1105). – *Benedikt*] dræbt i Albani Kirke 1086. – **5-6** *den falske Blake*] iflg. Saxo XI Knuds hirdmand, der iøvrigt selv blev dræbt. Antagelig er han kun blevet opfattet som forræder ved den folkelige tykning af navnet, blakket, galbrun, som falsk og underfundig.